

АНАЛІЗ

рішення Господарського суду м. Києва від 06.08.2019 у справі № 910/10429/18 за позовом Громадської організації «СІЧ-С14» до Громадської організації «ГРОМАДСЬКЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ» про визнання інформації недостовірною та зобов'язання вчинити дії

1. Факти: Рішенням Господарського суду міста Києва від 06.08.2019 у зазначеній справі позов задоволено частково. Визнано недостовірною, такою, що принижує ділову репутацію позивача інформацію наступного змісту: «*Neo-nazi group C 14...*», що в перекладі на українську мову «*Неонацистська група С14...*» та зобов'язано відповідача її спростувати.

Судом, зокрема, встановлено, що Громадською організацією "Громадське Телебачення" (відповідач) у статті (пості) на веб-сайті в мережі Інтернет було опубліковано інформацію наступного змісту:

«*Neo-nazi group C14 has seized a former militant of the self-proclaimed "Donetsk People's Republic", Brazilian ОСОБА_2, and were going to hand him over to #Ukraine's Security Service, one of the group members posted on Facebook*»,

що в перекладі на українську мову: «*Неонацистська група С14 захопила бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» бразильця ОСОБА_2, та збиралась передати його Службі безпеки України, запостив один із членів групи у Facebook*».

2. Мета аналізу: цей аналіз проводиться для того, щоб визначити чи дотримано судом під час ухвалення зазначеного рішення стандартів у галузі свободи слова, окреслених, зокрема у рішеннях Європейського Суду з прав людини.

Доводи сторін.

3. Аргументи позивача: позивач зазначив, що вказана публікація містить недостовірну інформацію у формі фактичних тверджень про позивача, де його названо «неонацистською групою», є такою, що викладена неправдиво, оскільки зазначені у ній відомості, викладені перекручено.

За клопотанням позивача судом призначено судово-лінгвістичну експертизу, зокрема, з метою з'ясування того, чи відноситься спірна інформація до фактів або вона є оціночними судженнями.

4. Аргументи відповідача: відповідач наполягав, що поширена ним інформація відноситься до оціночних суджень, а саме є оцінкою громадської діяльності позивача, яка ґрунтується на достатній фактичній основі. Відповідач посилався на численні міжнародні інформаційні джерела, які неодноразово, задовго до публікації твіта відповідача, публікували в мережі Інтернет статті, в яких позивача називають «неонацистською організацією» або такою, що «має ознаки неонацистської»; первинною метою відповідача було донести громадськості суспільно важливу інформацію про захоплення членами С14 бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» та передачу його Службі Безпеки України.

Крім того, відповідач звертав увагу суду на те, що позивач не надав жодного доказу, який би підтверджував недостовірність поширеної інформації та порушення його особистого немайнового права.

Відповідач також заперечував проти висновків судово-лінгвістичної експертизи і заявляв клопотання про виклик і допит у судовому засіданні експертів, які його підготували. Проте суд у задоволенні цього клопотання відмовив.

5. Позиція суду.

5.1 Рішення Господарського суду м. Києва обгрунтовано наступним:

- 1) суд визнав, що спірна інформація відноситься до тверджень про факти.
- 2) таку позицію обгрунтовано посиланням на результати лінгвістичної експертизи.

Суд, зокрема, зазначив:

“... суд дійшов висновку, що необхідним є здійснення аналізу смислового навантаження та характеру інформації у спірній публікації, **що не є правовою кваліфікацією, а є констатацією об'єктивного змісту тексту з позиції спеціальних знань у галузі семантико-текстуальних експертних досліджень.** З огляду на наведене, ухвалою Господарського суду міста Києва від 30.10.2018, яка залишена без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 10.01.2019, призначено у справі судову експертизу, проведення якої доручено атестованим судовим експертам Київського науково-дослідного інституту судових експертиз...”

Таким чином, суд самостійного аналізу спірного висловлювання не проводив, поклавши обов'язок по встановленню юридично значимих фактів на експертів.

3) оцінюючи належність та допустимість зазначеного висновку, як доказу у справі, суд зазначив, що на його думку, цей висновок містить обгрунтовані відповіді на порушені питання. Він також зауважив, що цей висновок складено кваліфікованими атестованими судовими експертами (одна з яких є доктором юридичних наук та має вищу філологічну освіту (в тому числі із кваліфікацією "перекладач-референт науково-технічної літератури"), кваліфікацію судового експерта за спеціальністю 1.4. "Семантико-текстуальне дослідження писемного та усного мовлення, а інша - вищу філологічну освіту другого рівня за ступенем магістра, кваліфікацію судового експерта за спеціальністю 1.2. «Лінгвістичне дослідження писемного мовлення»).

Суд також прийняв до уваги той факт, що експерти попереджені про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого висновку.

З огляду на це він визнав висновок судово-лінгвістичної експертизи належним і допустимим доказом, поклавши результати цієї експертизи в основу судового рішення.

Експертами-лінгвістами, зокрема, зроблено наступні висновки, з якими погодився суд:

- за тлумаченнями понять "неонацистський", "неонацизм", "нацизм" **характеристика** групи С 14 як неонацистської ("Neo-nazi group С 14" / "Неонацистська група С 14") є відомостями (інформацією) про те, що група С 14 (позивач), пристосовуючись до сучасних політичних умов, сповідує чи втілює в життя, тобто займається діяльністю, пов'язаною з терором, порушенням прав і свобод людини, вбивствами, стратами, катуваннями, використанням примусової праці, переслідуванням з расових, етнічних мотивів тощо, і однозначно є негативною інформацією про групу С 14 (позивача) та її діяльність;

- висловлювання «Neo-nazi group C14 has seized a former militant of the self-proclaimed "Donetsk People's Republic", Brazilian ОСОБА_2, and were going to hand him over to #Ukraine's Security Service, one of the group members posted on Facebook» / «Неонацистська група C14 захопила бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» бразильця ОСОБА_2, та збиралась передати його #Службі безпеки України, запостив один із членів групи у Facebook» **за своїм змістом і граматично є твердженнями, а не припущеннями**, а словосполучення "Neo-nazi group C 14" / "Неонацистська група C 14" є складовими цих тверджень. Характеристика групи C 14 як "Neo-nazi" / "Неонацистської" у даному контексті вжита у своєму прямому значенні - така, що стосується неонацизму, неонацистів, має властивості неонацизму чи неонацистів, належить неонацистам. **Віднесення групи C 14 (позивача) до неонацистів ("Neo-nazi group C14" / "Неонацистська група C14") є також твердженням, а не припущенням;**
- у вказаних вище висловлюваннях словосполучення "Neo-nazi group C 14" / "Неонацистська група C 14" означає, що група C 14 (позивач) характеризується як така, що стосується неонацизму, неонацистів, має властивості неонацизму чи неонацистів, належить неонацистам;
- висловлювання «Neo-nazi group C14 has seized a former militant of the self-proclaimed "Donetsk People's Republic", Brazilian ОСОБА_2, and were going to hand him over to #Ukraine's Security Service, one of the group members posted on Facebook» / «Неонацистська група C14 захопила бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» бразильця ОСОБА_2, та збиралась передати його #Службі безпеки України, запостив один із членів групи у Facebook» в цілому, а також їх фрагменти щодо віднесення групи C 14 (позивача) до неонацистів ("Neo-nazi group C 14" / "Неонацистська група C 14"), є **твердженнями, які можуть бути витлумачені як такі, що містять дані, які можна перевірити на відповідність їх дійсності, і в цьому сенсі є фактичними твердженнями (твердженнями про факти), а не оціночними судженнями (думкою автора публікації).**

5.2 Інші докази в судовому рішенні не аналізуються. Зокрема, це рішення суду не містить оцінки доказів, наданих відповідачем, та оцінки його основних аргументів. Суд обмежився лише зауваженням про те, що відповідач не довів достовірність спірної інформації.

5.3 Задовольняючи позовні вимоги суд також зробив висновок, відповідно до якого інформація про позивача, як про «неонацистську групу», відноситься до **негативних відомостей**, а тому її поширення у мережі Інтернет невизначеному колу осіб завдає шкоди діловій репутації позивача (громадській організації), як учаснику суспільних відносин.

5.4 Приймаючи зазначене рішення, суд встановив лише законну підставу для втручання у право на свободу слова і зазначив, що задоволення позовних вимог необхідно для захисту репутації позивача.

Водночас, такий важливий елемент для обмеження права на свободу вираження, визначений частиною 2 статті 10 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, як **“необхідність у демократичному суспільстві”**, залишився поза увагою суду. Питання про те, чи існує нагальна суспільна потреба у зазначеному обмеженні, який рівень публічності позивача, чи існує суспільний інтерес до спірної інформації, - залишились без відповіді.

6. Принципи, напрацьовані Європейським судом з прав людини, які необхідно застосовувати до цієї справи.

6.1 Свобода вираження поглядів становить одну з найважливіших основ демократичного суспільства й одну з основних умов для його прогресу та самореалізації кожної окремої особи.

Відповідно до [пункту 2](#) статті 10 Конвенції вона може бути застосована не тільки до «інформації» або «ідей», які сприймаються зі схваленням або розцінюються як необразливі чи незначні, але і **до тих, які можуть образити, шокувати чи непокоїти**. Такими є вимоги плюралізму, толерантності та відкритості думок, без яких немає «демократичного суспільства». Як зазначено у статті 10 Конвенції, ця свобода може підлягати обмеженням, які ... проте мають бути чітко розтлумачені, а потреба в обмеженнях встановлена переконливо ...

6.2 Прикметник «необхідний» у розумінні [пункту 2](#) статті 10 Конвенції передбачає існування «**нагальної суспільної необхідності**».

6.3 ЄСПЛ також неодноразово наголошував, що... у демократичному суспільстві преса виконує важливу функцію. І хоча преса не повинна переходити певні межі, зокрема, коли це стосується захисту репутації та прав інших осіб, крім того, **її обов'язком є передавати у спосіб, сумісний з її обов'язками та відповідальністю, інформацію та ідеї з усіх питань суспільного інтересу. На пресу не тільки покладається завдання передавати таку інформацію та ідеї, громадськість також має право їх отримувати**. В іншому випадку преса не була б у змозі відігравати свою важливу роль «сторожового пса суспільства» (див. рішення у справі ««Axel Springer AG» проти Німеччини (№ 2)» (Axel Springer AG v. Germany (no. 2), заява № 48311/10, п. 55, від 10 липня 2014 року, з подальшими посиланнями). Свобода вираження поглядів стосується не тільки «інформації» чи «ідей», які сприймаються зі схваленням чи розглядаються як необразливі або незначні, але й таких, які можуть образити, шокувати чи непокоїти державу або будь-яку верству населення. Журналістська свобода включає також можливість перебільшень або навіть провокацій (див. рішення у справі «Прагер та Обершлік проти Австрії» (Prager and Oberschlick v. Austria), від 26 квітня 1995 року, п. 38, Series A no. 313).

6.4 Більше того, щодо рівня захисту відповідно до [пункту 2](#) статті 10 Конвенції **майже не існує можливостей для обмеження свободи вираження поглядів, коли йдеться про виступи політиків або про питання, які становлять суспільний інтерес** (див. рішення у справі «Сюрек проти Туреччини (№ 1)» (<...> (no. 1)) [ВП], заява № 26682/95, п. 61, ECHR 1999-IV). Відповідно, коли висловлювання стосуються **питання суспільного інтересу**, свободі вираження думок зазвичай **надаватиметься високий рівень захисту**, а органи влади, таким чином, матимуть вузькі межі дискреційних повноважень (див. рішення у справі «Моріс проти Франції» (Morice v. France) [ВП], заява № 29369/10, п. 125, від 23 квітня 2015 року). Більше того, межі допустимої критики щодо політика ширші, ніж межі критики щодо приватної особи. На відміну від останньої, політик неминуче та свідомо відкриває себе для пильного вивчення своїх слів та дій з боку журналістів та широкого загалу, а тому повинен проявляти більшу толерантність. Звичайно, право на захист репутації поширюється і на політиків, навіть якщо вони виступають не як приватні особи, проте у таких випадках вимоги такого захисту мають бути збалансовані з інтересами суспільства до відкритої дискусії з політичних питань (див. рішення у справі «Лінгенс проти Австрії» (Lingens v. Austria), від 8 липня 1986 року, п. 42, Series A no. 103).

6.5 Крім того, Суд у своїй практиці **розрізняє твердження щодо фактів та оціночні судження**. Існування фактів можна довести, тоді як правдивість оціночних

суджень не піддається доведенню. Вимогу довести правдивість оціночних суджень неможливо виконати і вона порушує свободу вираження поглядів як таку, що є фундаментальною частиною права, що охороняється [статтею 10](#) Конвенції (див. згадане рішення у справі «Лінгенс проти Австрії» (Lingens v. Austria), п. 46). Однак навіть у разі, якщо висловлення є оціночним судженням, пропорційність втручання може залежати від того, чи існує достатнє «фактологічне підґрунтя» для оспорюваного висловлювання, в іншому випадку воно буде надмірним (див. згадане рішення у справі «Ліндон, Очаковський-Лоран та Жулі проти Франції» (Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France), п. 55). **Щоб розрізнити твердження щодо фактів та оціночні судження необхідно враховувати обставини справи та загальний тон висловлювань** (див. рішення у справі «Бразильє проти Франції» (Brasilier v. France), заява № 71343/01, п. 37, від 11 квітня 2006 року), **оскільки судження з питань, які становлять суспільний інтерес, можуть на цій підставі становити оціночні судження, а не твердження щодо фактів** (див. рішення «Патурель проти Франції» (Paturel v. France), заява № 54968/00, п. 37, від 22 грудня 2005 року)».

6.6 Щодо використання судово-лінгвістичних експертиз у судовій практиці національних судів ЄСПЧ у справах “Дмитрієвський проти Росії” (Dmitriyevskiy v. Russia, заява № 42168/06)[1], рішення від 03.10. 2017, пункти 112-116) та Марія Альохіна та інші проти Росії (Mariya Alekhina and Others v. Russia, рішення від 17.07.2018, заява № 38004/12, пункти 262-264) звернув увагу на те, що юридичну оцінку характеру спірних висловлювань робили експерти-філологи, а не суд. Суд лише схвалював їх висновки, незважаючи на те, що експертна оцінка явно виходила за рамки суто мовних питань, таких як, наприклад, визначення значення конкретних слів та виразів, і, по суті, кваліфікувала дії заявників з правової точки зору. Суд визнав такий стан справ неприйнятним і підкреслив, що всі юридичні питання повинні вирішуватися тільки судами.

6.7 Європейський Суд також зазначав, що зобов'язання обґрунтовувати підстави прийняття рішення є необхідним механізмом захисту відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, оскільки це показує сторонам, що їх доводи були почуті, а також дає їм можливість заперечувати і оскаржувати рішення і служить обґрунтуванням причин прийняття судового рішення для громадськості. Це загальне правило, крім того, трансформується в конкретні зобов'язання за статтею 10 Конвенції, вимагаючи від національних судів наявності «істотних» і «достатніх» причин для втручання. Це зобов'язання серед іншого дає громадянам можливість ознайомитися і оскаржити підстави, які стоять за судовим рішенням, яке обмежує їх свободу вираження поглядів або свободу зібрань, тим самим надаючи важливий процесуальний механізм захисту від свавільного втручання в здійснення прав, закріплених у статті 10 Конвенції.

Застосування наведених принципів до цієї справи.

7. Сфера, якої стосується спірне висловлювання. Спірне висловлювання стосується термінології, яка використовується для позначення певних **політичних чи соціальних рухів або їх ідеології**. Відповідно, воно стосується публічної діяльності позивача у політичній та інших сферах суспільного життя. З огляду на це, варто нагадати, що можливість обмеження обговорень політичних питань та питань, які мають суспільний інтерес, є дуже малою, а необхідність таких обмежень повинна бути переконливо доведена.

В цьому контексті доцільно нагадати також, що у справі “Фельдек проти Словаччини”, де предметом спору було висловлювання заявника про начебто “фашистське минуле” члена Уряду п. Слободника, Європейський Суд визнав його

оціночним судженням, критичним зауваженням стосовно урядовця, наголосивши, що це висловлювання опубліковано в порядку політичної дискусії. Тому аргументи, наведені національними судами про необхідність його спростування, визнано недостатніми і встановлено порушення статті 10 Конвенції.

8. Суспільний інтерес. Варто зазначити, що до спірного повідомлення у твіттері існував і суспільний інтерес, оскільки в ньому мова йшла про затримання “бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» та роль у цьому затриманні членів громадської організації - позивача. З огляду на це оцінка політичних поглядів та методів роботи позивача також є предметом суспільного інтересу. Відповідно, ЗМІ мають право і зобов’язані про них повідомляти громадськість. Вони також мають право висловлювати свою оцінку щодо діяльності таких ГО та їх методів роботи, використовуваної ними символіки тощо.

9. Межі допустимої критики. Позивач є відомою громадською організацією, яка приймає участь у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, у різних публічних акціях. Відповідно, її необхідно **вважати публічною особою**, яка здійснює вплив на життя суспільства. Навіть у спірному повідомленні говориться про те, що члени зазначеної громадської організації захопили “бойовика самопроголошеної «Донецької народної республіки» бразильця ОСОБА_2 , та збиралась передати його #Службі безпеки України”, що говорить про їх активність у вирішенні державних питань, зокрема, питань, пов’язаних із боротьбою з тероризмом та сепаратизмом. Таким чином, своїми діями організація - позивач самостійно привертає до себе увагу суспільства і бореться за свій вплив на нього. Відповідно, **межі допустимої критики зазначеної громадської організації є значно ширшими порівняно із іншими підприємствами, установами та організаціями, які не приймають участі у політичному житті суспільства.**

10. Варто також нагадати, що свобода слова у демократичному суспільстві поширюється навіть на інформацію, яка шокує та ображає (а не лише на ту, яка є нейтральною чи позитивною), а журналісти мають право на певне перебільшення чи навіть провокацію. Тому той лише факт, що **інформація про позивача є негативною, не може бути підставою для захисту його репутації і, відповідно, слугувати підставою для обмеження права відповідача на свободу слова.**

11. Наведене ставить під сумнів наявність нагальної суспільної потреби у тому, що б обмежувати право відповідача на поширення спірної інформації про позивача.

12. Балансування права на свободу слова та права на захист репутації. Господарський суд м. Києва навіть не намагався досягти балансу між зазначеними правами. Він не дав жодної оцінки наведеним вище факторам і виходив виключно з інтересів позивача на захист його ділової репутації. Відповідно, ухвалене судом рішення є непропорційним поставленій законній меті.

13. Відповідність та достатність підстав для обмеження права на свободу слова. Рішення Господарського суду м. Києва ґрунтується виключно на висновках судово-лінгвістичної експертизи. Суд **не надав правової оцінки фактам** цієї справи та не здійснив правовий аналіз відповідних доказів, переклавши обов’язок по юридичній кваліфікації дій учасників процесу на експертів-лінгвістів, що саме по собі становить порушення статей 6 та 10 Європейської Конвенції про захист прав людини.

13.1. Судово-лінгвістична експертиза. Правові підстави для проведення судових експертиз.

Судово-лінгвістична експертиза у зазначеній справі, як видно із змісту її висновку, проведена на підставі Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі - Інструкція) та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених Міністерством юстиції України. Як видно із зазначеної Інструкції, лінгвістична експертиза є видом **криміналістичної експертизи**¹.

В експертному висновку зазначено, що дослідження проведено на підставі методики, яка називається “Неідентифікаційні дослідження у судово-лінгвістичній експертизі писемного мовлення” та має реєстраційний номер 1.2.07. Як видно з Реєстру методик проведення судових експертиз (<http://rmpse.minjust.gov.ua/>) зазначену методику розроблено **Службою безпеки України в 1995 році**, а рішення про її державну реєстрацію прийнято 06.02.2009 року.

З огляду на завдання, які відповідно до закону покладено на Службу безпеки України² та з огляду на приписи статті 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, **зазначена методика розроблялась для вирішення завдань, покладених на СБУ**. Відповідно, на наш погляд, вона не може застосовуватись при розв'язанні цивільно-правових чи господарських спорів про захист ділової репутації.

Крім того, зазначена методика затверджена ще у 1995 році, коли Україною ще не було ратифіковано Європейську Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно, вона не враховує напрацьовані Європейським судом з прав людини правові позиції та принципи, сформульовані у справах по статті 10 Європейської Конвенції (право на свободу вираження). Із змісту експертного висновку також видно, що експертами не використовувались такі джерела, як рішення Європейського суду з прав людини, хоча відповідно до статті 17 Закону України “Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини” Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та практика Європейського Суду визнаються джерелом права в Україні.

Отже, на наш погляд, існують обґрунтовані сумніви у допустимості використання зазначеної методики “Неідентифікаційні дослідження у судово-лінгвістичній експертизі писемного мовлення” для проведення лінгвістичних досліджень у господарських та цивільних справах про захист ділової репутації (справах про дифамацію).

---

¹Криміналістична експертиза — вид судової експертизи, що досліджує сліди — відображення людей і речей для вирішення ідентифікаційних (якою конкретною особою або конкретним предметом залишено сліди), діагностичних (встановлення природи чи стану об'єктів, якими утворено сліди) або ситуаційних (встановлення механізму та умов слідоутворення) завдань.

²Відповідно до статті 2 Закону України “Про службу безпеки України” на Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Це, в свою чергу, ставить під сумнів можливість використання зазначеного висновку судово-лінгвістичної експертизи, як належного та допустимого доказу у справі.

13.2 Спотворення (перекручення) змісту понять, які підлягали тлумаченню.

Терміни, значення яких наводиться у висновку експертизи (сторінки 5-6), такі як нацизм, неонацизм, фашизм за своїм змістом, насамперед, **визначаються як певна ідеологія.**

Проте, експерти дійшли висновку, що відповідач звинуватив позивача у тому, що “група С 14 (позивач), пристосовуючись до сучасних політичних умов, сповідує чи втілює в життя, тобто займається діяльністю, пов'язаною з терором, порушенням прав і свобод людини, вбивствами, стратами, катуваннями, використанням примусової праці, переслідуванням з расових, етнічних мотивів тощо, і однозначно є негативною інформацією про групу С 14 (позивача) та її діяльність”.

Отже, експерти-лінгвісти застосували надмірно широке тлумачення визначення поняття “неонацизм”, яке охопило не лише відповідну ідеологію, але й включило в себе заборонену законами діяльність, таку як терористична діяльність (що має окреме визначення), порушення прав людини, вбивства, страти тощо.

Проте, таке розширення змісту зазначеного поняття безпідставне. Фактично, експерти-лінгвісти встановили факти, яких не було і у вчиненні яких відповідач ніколи не звинувачував позивача.

Застосування визначення націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму із Науково-практичного коментаря до статті 436-1 КК України при розкритті змісту поняття “неонацизм” також **не некоректним і недопустимим**. Адже в першому випадку мова йде про **політичний режим**, який панував на значній частині Європи у 30-40 роках минулого століття, а в іншому - **про ідеологію**. Факти вчинення зазначеним політичним режимом воєнних злочинів та злочинів проти людяності встановлені Нюрнберзьким міжнародним військовий трибуналом 1945-1946 років і засуджені на міжнародному та національному рівні (зокрема, Законом України “[Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного \(нацистського\) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки](#)”). Але це зовсім не означає, що застосування терміну “неонацизм” автоматично звинувачує особу у вчиненні таких самих дій (чи тих самих дій).

Таким чином, експертами, що проводили цю судово-лінгвістичну експертизу, безпідставно спотворено зміст висловлювання, яке є предметом цього судового спору. Внаслідок надмірно широкого його тлумачення відповідача фактично звинувачено у поширенні інформації, якої він ніколи не оприлюднював.

Викладене також наводить на думку про те, що сам факт призначення у цій справі лінгвістичної експертизи є сумнівним. Адже тлумачення таких понять, як “неонацизм”, повинні давати фахівці у галузі політології, а не лінгвістики.

13.3 Встановлення фактів, що мають юридичне значення, експертом-лінгвістом

Судово-лінгвістичною експертизою встановлено, що висловлювання "Neo-nazi group С 14" / "Неонацистська група С 14") **відносяться до фактів, а не оціночних суджень.**

Обґрунтовуючи такий висновок, експерти зазначають, що воно відноситься до тверджень і не є критикою, думкою у сенсі припущення, передбачення, результату міркування, не відноситься ні до гіперболи, ні до алегорії, ні до сатири.

Але чому зазначене висловлювання не можна вважати критикою (*розглядом і оцінкою когось, чогось із метою виявлення та усунення вад, хиб, негативне судження про щось*, - визначення, використане експертами) або оцінкою (*думкою, міркуванням про якість, характер, значення і т.ін. кого-небудь, чого-небудь*, - визначення, використане експертами) експерти-лінгвісти так і не пояснили.

Отже, їх висновок у цій частині є необґрунтованим.

Більше того, експерти-лінгвісти вийшли за межі своєї компетенції. Вони фактично встановлювали факти, які мають юридичне значення, тобто вирішувати не лінгвістичні, а правові питання.

Господарський суд м. Києва лише погодився із їх висновками. Такий підхід, як зазначалось вище, порушує як частину 1 статті 6, так і статтю 10 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також приписи частини 2 статті 98 ГПК України, відповідно до якої предметом висновку експерта не можуть бути питання права.

Ця справа в частині використання висновків судово-лінгвістичної експертизи подібна до справ “Дмитрієвський проти Росії” та “Альохіна та інші проти Росії”, у яких Європейський суд вже звертав увагу на неприпустимість виходу експертів за межі суто мовних питань, таких як, наприклад, визначення значення конкретних слів та виразів, та здійснення ними кваліфікації дій учасників справи з правової точки зору. ЕСПЛ неодноразово наголошував, що всі юридичні питання повинні вирішуватися тільки судами (див. пункти 6.6 та 6.7 цього аналізу).

Відповідно, питання про те, яка інформація відноситься до фактів, а яка є оціночним судженням, є правовим питанням, яке віднесено до виключної компетенції суду. Саме суд повинен був встановити чи є мінімальна фактична основа для спірного висловлювання, зокрема, оцінивши надані відповідачем докази. Перекладання вирішення цього питання на експертів саме по собі становить порушення права на свободу слова та на справедливий суд.

Варто також ще раз наголосити на тому, що експерти застосували надто широке тлумачення поняття “неонацизм”, безпідставно звинувативши відповідача у поширенні інформації про те, що начебто позивач **займається діяльністю, пов'язаною з терором, порушенням прав і свобод людини, вбивствами, стратами, катуваннями, використанням примусової праці, переслідуванням з расових, етнічних мотивів тощо**, яку, як видно із спірного повідомлення у твіттері, відповідач не поширював.

14. Звертає на себе увагу і той факт, що незважаючи на наявність у відповідача обґрунтованих сумнівів стосовно законності та обґрунтованості судово-лінгвістичної експертизи, суд відмовив йому у допиті експертів, посилаючись на те, що вони надали обґрунтовані відповіді на питання. За таких умов це може свідчити про порушення принципу рівності учасників процесу і вважатись порушенням права на справедливий суд.

Таким чином, на нашу думку, підстави, наведені Господарським судом міста Києва для обмеження права ГО “Громадське телебачення” на свободу слова є **невідповідними і недостатніми**.

Зважаючи на викладене, на наш погляд, рішення Господарського суду м. Києва у зазначеній справі порушує принципи у галузі свободи слова, сформульовані Європейським судом з прав людини. Зокрема, визнання спірної інформації недостовірною не відповідає нагальній суспільній потребі і обмежує ведення політичної дискусії в Україні, є непропорційним поставленій законній меті - захисту репутації позивача, а підстави, наведені судом, є невідповідними і недостатніми.

З повагою,

Людмила Опришко,
адвокат, медіа-юрист,
ГО "Платформа прав людини

19 жовтня 2019 року, м. Київ